1

॥ नाममालाकोशप्रारम्भः ॥

॥श्री॥
श००

॥श्रीगणेशाय नमः॥ तं नमामि परं ज्योतिर्वाङ्मनसयोरगोचरम्॥ उन्मूलयत्यविद्यां यद्विद्यां पन्मूलयत्यपि॥१॥ ह्यंद्वितीयमुभयं यम
लं युगलं युगम्॥ युग्मं द्वन्द्वं यमं द्वैतं पादपोपातु नो हरिः॥२॥ ऋषिनाम॥ ऋषिर्यतिर्मुनिर्भिक्षुस्तापसः संशितो व्रती॥ तपस्वी संयमी
योगी वर्णी साधुश्च पातु वः॥३॥ शिष्यनाम॥ दीक्षितं मोऽन्तेशिष्यं नम न्तेवासिनं विदुः॥ अंतमागमसिद्धान्तं ग्रन्थशास्त्रम
तः परम्॥४॥ भूमिनाम०॥ भूमिर्भूःप थिवीपृथ्वी काश्यपी मेदिनी मही॥ धरा वसुन्धरा धात्री क्षमा विश्वम्भरावनी॥५॥व
सुधा धरणी क्षोणी क्ष्मा धरित्री क्षितिश्च कुः॥ कुंभिनी चोर्वरा चोर्वी जगती गोर्वसुमती॥६॥ पर्वतनाम॥ तत्पर्यायधरः शैलस्त
२॥ त्पर्यायपतिर्नृपः॥ तत्पर्यायस्तु होवृत्तः प्राक्मन्यत्र योजयेत्॥७॥ दरीमद्द्वलः शृङ्गी पर्वतः सानुमान् गिरिः॥ नगः शिलोच्चयोऽ
द्रिः शिखरी त्रिककुन्मरुः॥८॥ प्रस्थं पार्श्वं तदं सानुर्मेखलोऽपत्यकातटी॥ नितम्बमन्तोद्रन्तश्च तद्धानपि गिरिः स्मृतः॥९॥ राजा ॥१॥
धिपः पतिः स्वामी नाथः परिवृढः प्रभुः॥ ईश्वरो विभुरीशानो भर्त्ता नृइन्द्र ईशिता॥१०॥ राजानामेति॥ आरोहकस्तरुः शाखी वि
टपी फलिनो नगः॥ द्रुमोऽङ्घ्रिपः फलगाहि पादपो गावनस्पतिः॥११॥ वृक्षनामेति॥ तत्पर्यायचरो शयो हरिर्वलिमुखः कपिः॥ वा
नरः प्लवगश्चैव वगो लांगूलोऽथ मर्कटः॥१२॥ वानरनामेति॥ विपिनं गहनं कच्छमरण्यं काननं वनम्॥ कान्तारमटवीं ज्ञातद्वरः
स्याद्वनेचरः॥१३॥ वननामेति॥ पुलिन्दः शबरो दस्युर्निषादो व्याधलुब्धकः॥ श्वानकोऽथ किरातश्च सोरपानिचरः स्मृतः॥१४॥
निषादनामेति॥ वार्वारि कं पयोऽम्बु च पाथो नः सलिलं जलं॥ क्षीरं वनं कुसं नीरं तोयं जीवनमम्बु विषम्॥१५॥ किलालं मेघकुसुम

ना॰ मा॰
३॰

मनुष्यो मानुषो मर्त्यो मनुजो मानवो नरः॥ नाप्रमा नृपनुषेगोधो चकःस्यात्पति र्नृपः॥२९॥ नरनामेति॥ भृत्यो ऽप्यन्त
कः पत्तिः पदातिः पदगो ऽनुगः॥ भटो ऽनुगी ऽप्यनुचरः प्राप्तजीवी च किंकरः॥३०॥ सेवकनामेति॥ स्त्री नारी वनिता मुग्धा भा
मिनी भीरुरंगना॥ ललना कामिनी योषिद्योषा सीमन्तिनी वधूः॥३१॥ नितंबिन्यबला वाला कामुकी वामलोच
ना॥ भामा तनूदरी रामा सुन्दरी युवती च सा॥३२॥ भार्या जाया जनी कुल्या कलत्रा गेहिनी गृहम्॥ महिषी सीमन्ति
॥३॥ नी पत्नी तथा दाराः पुरंध्रिपः॥३३॥ कलत्रनामेति॥ पत्नी भामा प्रेयसी प्रेष्ठा रमणी दयिता प्रिया॥ हृद्या च प्रमदा कान्ता चण्डि ॥३॥
प्रमाथिनी तथा॥३४॥ वल्लभानामेति॥ सती पतिव्रता साध्वी पतिवत्न्येकपत्न्यपि॥ तपस्विनी भवत्यार्या विपरीता निरूप
ते॥३५॥ सतीनामेति॥ बंधुकी कुलटानुकाप्यनर्थः पुंश्चली खली॥ स्वैराभिसारिका दूती स्वैरिणी सुफली तथा॥३६॥
दुष्टस्त्रीनामेति॥ गणिका रञ्जिका वेश्या रूपाजीवा विलासिनी॥ परस्त्री दारिका हती कामुकी सर्ववल्लभा॥३७॥ गणिका
नामेति॥ कान्तो दयितः प्रीतिः प्रियः कामी च कामुकः॥ वल्लभः सुपतिः प्रेमान् विटः स्वरमणी वरः॥३८॥ कान्तनामे
ति॥ सवित्री जननी माता जनकः स्वसृवितापिता॥ देहः प्रधानः कायो ऽङ्गो वपुः संहननं तनुः॥३९॥ कलेवरं शरीरं च
मूर्त्तिस्तास्मिन्भवन्तु नः॥४०॥ [illegible] नन्दनो ऽर्भकः॥ तनो

कमलं सर्वतोमुखम्॥ कबन्धं जंबुन्दरसं पुष्करं वनसंभवम्॥१६॥ जलनामेति॥ तत्पर्यायपयोराशिस्तत्पर्यायप्रदो घनः॥
॥ तत्पर्यायो भवं पद्मं तत्पर्य्यो विंदुर्बुधैः॥१७॥ पृ पुरोमाषडतीरो वादो वेसारिरो झषः॥ विसारिसफरी मीनः पाठीनो नि
मिवत्तिमिः॥१८॥ मत्स्यनामेति॥ घनाघनो नाराभ्रो जीमूतोऽभ्रवलाहकः॥ पर्जन्यपो मुदितो नभ्राद् तडित्सौदामिनीपतिः॥१९॥
मेघनामेति॥ अकालकी दोरातुचि विद्युलत्पतिरम्बुदः॥ निर्घोनमसनी वज्रमुल्कामाजः पविर्बलिम्॥२०॥ वज्रनामेति॥ परिख
स्फोर्दमः पंको वज्जंला मरसं विदुः॥ कमलं नलिनं पद्मं सरोजं सरसीरुहम्॥२१॥ खदर राडकोकनदं पुण्डरीकं महोत्पलम्॥ इन्दी
वरारविन्दश्च शतपत्रं च पुष्करम्॥ श्वेतकमलनामेति॥ स्यादुत्पलं कुवलयमथ नीलाम्बुजन्मकम्॥ इन्दीवरं च नीलो
ऽस्मिन् सिते कुमुदकैरवे॥२३॥ कमलनामेति॥ तंद्री विसनी देपाप्रतती वल्लरी लता॥ वल्लीनामानि पोज्यानि यारिधि
वर्ज्जितेऽधुना॥२४॥ वल्लीनामेति॥ स्रोतस्वती धुनी सिन्धुः स्रवन्ती निम्नगापगा॥ नदी नदो विरेफश्च सरिन्नाम्नी
तरंगिणी॥२५॥ नदीनामेति॥ तत्पतिश्च भवत्यब्धिः पारावारोऽम्बुतोऽम्बुधिः॥ अपारपारोऽकूपारो रत्नमीनाभिधाकरः॥
॥२६॥ समुद्रो वारिराशिश्च सरस्वान् सागरोऽर्णवः॥ सीमेपकं डतो एव पारं रोधाऽवधिस्तटम्॥२७॥ समुद्रतीरना
मेति॥ भङ्गस्तरङ्ग कल्लोलो वीचिरुत्कलिकावलि॥ पालीवेस्या नये ब्जासो विभ्रमोऽयमुदन्वतः॥२८॥ नदकूनामेति॥

रश्म्यः स्वसभ्यो ऽसौ मन्त्रमान् ॥५०॥ तुरङ्गनामेति ॥ स्वं वियत्सो विय छोमगगनाकाशमम्बरम ॥ द्यौर्नभो ऽन्तरिक्षं च मेघवाघु
पथो ऽव्ययम् ॥५६॥ आकाशनामेति ॥ नभचरः खेचरस्तु ऽऽ पतत्री पक्षी पतत्र्यपि ॥ शकुन्तिः शकुनिर्विः खग पतङ्गो विहुरोप्यय ॥५५॥
पक्षीनामेति ॥ राक्षसं पिशितं मांसं पलं वे स्नो चतत्रिपः ॥ जातुधानस्तथारक्षो राक्षसश्चापि कथ्यते ॥५८॥ मांसराक्षसनामेति ॥
3 सुतो दितेर्दितिजा नत्वा सेन्द्रो देवसुरोऽमरः ॥ स्वर्गो ऽस्त्रिदिवो नाकश्च न द्यास सिद्ध सोमतः ॥५७॥ देवनामस्वर्गनामेति ॥ तत्र निशक्र
क इन्द्रश्च सुनासीर शतक्रतुः ॥ प्राचीनबर्हिः सुत्रामा वज्री चाखण्डलो हरिः ॥५८॥ शत्रुर्बलस्य गोत्रस्य पाकस्य नमुचेरपि ॥ व
५३ त्र हा च सहस्राक्षो गीर्वाणेशः पुरन्दरः ॥५९॥ विडौजा वासवो नाथो वासवो हरिवाहनः ॥ मरुत्वांश्च मघवांश्च ऋषा
चौ रग्राद्विपः ॥६०॥ शतमन्युः पुराषाट् च पुरुहूतश्च कौशिकः ॥ संक्रन्दनः पमव्रजान् पुलोमारिर्मेघ नन्दनो ॥६१॥ ॥३॥
इन्द्रनामेति ॥ काष्ठा ककुद् आशाः स्याच दिक्तु कन्या तथा हरित् ॥ तस्या परं योज्यं प्राच्यैः पाजगजां परा ॥६२॥ दिशानामेति
पवनः पवमानश्च वायुर्वातो ऽनिलो मरुत् ॥ समीरणो गन्धवाहः स्पर्शनश्च सदागतिः ॥६३॥ नभस्वान्मातरिश्वा च
वेरपजनव श्वसः ॥ प्रभञ्जनो ऽप्यपप्पायपञ्चो भीमांजनात्मजो ॥६४॥ वायुभीमहनुमान्नामेति ॥ तत्स्यादग्नि
शिखी वह्निः पावकश्च हुतभुग्दाशिः ॥ हिरण्यरेता सप्तार्चिर्जातवेदास्तनूनपात् ॥६५॥ स्वाहापतिर्हुताशश्च ज्वलनो

नोघेतानस्यो स्त्री त्वे दुहितरं विदुः ॥६१॥ मातृपितृ श्वशुरपुत्र स्तनन नामेति ॥ वयस्याली सहचरी सध्रीची सवयाः सखी ॥ आलीवि
वर्जितं मित्रं सम्बन्धी निपुक् सुहृत् ॥६२॥ सखीमित्र नामेति ॥ सहकृत्वा सहाकारी सहायः सखवायकः ॥ सनाभिर्गोत्रो बन्धु
श्च सोदरोऽवरजोऽनुजः ॥६३॥ सखेभ्राता नामेति ॥ कनीयानग्रजो ज्येष्ठभ्राता जामिः स्वसानुजा ॥ भर्तुः स्वसा ननन्दा
स्या न्मातुलानी प्रियांविका ॥६४॥ ज्येष्ठभ्रातृ स्वसा ननन्द नामेति ॥ वध्याराति रमित्रोऽरिर्द्विट् सपत्न्यो द्विषद्रिपुः ॥ भ्रातृव्यो
दुर्जनश्शात्रु दुष्टो हृद्वीरबन्धोऽहितः ॥६५॥ शात्रु नामेति ॥ दीधितिर्भानु रुस्रांशु गभस्तिः किरणाः करः ॥ पादोरुचि र्मरीचि
र्भास्तेजो र्चिर्गो द्युतिप्रभा ॥६६॥ दीप्तिर्भातिमहोधामा वृम्भिरश्मिरुचिर्वसुः ॥ शीतोसप्राय पूर्वत्वे तद्ध्नाविंडुभास्क
रौ ॥६७॥ ज्योत्स्नी विधुः सुधासूतिः कौमुदी कुमुदप्रियः ॥ कलाभृच्चन्द्रमाश्चन्द्रः ॥ कान्तिमानो षधीश्वरः ॥६८॥
उडुनिभानिता रर्क्षं नक्षत्रं नभ्यतिर्निशा ॥ क्षणदा रजनीनक्तं दोषास्यामा क्षपाकरः ॥६९॥ रश्मिचन्द्र नक्षत्र रात्रि नामेति ॥
तरणिस्तनयो मार्तण्डः पूषार्यमारविः ॥ मित्रमान्पतंगो द्युमणि र्मार्तण्ड रादार्को ग्रहाधिपः ॥ इनः सूर्योतमन्अरि र्तिमिरारि
र्विरोचनः ॥ दिनं दिवाह र्दिवसो वासरः तेजः स्वसः ॥७१॥ चक्रवाकाब्जपद्मीपबन्धुः कुमुदाविप्रियः ॥ यमुनायमका
नीनजनकः सवितामतः ॥७२॥ सूर्य्य प्रातर्दिन नामेति ॥ वाहोऽस्वस्तुरगो वाजी हयो धूर्य्यस्तुरंगमः ॥ सप्तिर्वाहरी

अच्युतात्मभूरनन्तात्मा कस्तवत्सो हि नारदः ॥७८॥ ब्रह्मा नामेति ॥ कृष्णो दामोदरो विष्णुरुपेन्द्रः पुरुषोत्तमः ॥ केशवश्च हृषीकेशः
शार्ङ्गी नारायणो हरिः ॥७९॥ केशी मधुर्बलिर्येन हिरण्यकशिपुस्तथा ॥ तदादिसूदनः शौरिः पद्मनाभोऽप्यधोक्षजः ॥८०॥
गोविन्दो वासुदेवश्च लक्ष्मीः श्रीर्गोमतीन्दिरा ॥ तत्पतिश्चक्रोऽस्वभूम्यादिधरश्चक्रधरोऽच्युतः ॥८१॥ श्रीकृष्ण नामेति ॥ मन्मु
थो मन्मथः कामः सूर्पकारिर्यमाग्रजः ॥ कामपर्यायैर्मदनो मकरध्वजः ॥८२॥ काम नामेति ॥ शिलीमुखः शरो बाणो मार्गणो
रोपणो कणः ॥ इषुः काण्डं क्षुरप्रं च नाराचं तोमरं खगः ॥८३॥ बाण नामेति ॥ कार्मुकं च धनुश्चापं चर्म कोदण्डकं हरः ॥
॥७॥ शिलीमुखा [illegible] दिरासान्तं तत्कोटिं मटनीं विदुः ॥८४॥ धनुष नामेति ॥ पुष्पं सुमनसः फूलं नतान्तं प्रसवो द्रुमो ॥ प्रसूनकु ॥७॥
सुमं स्तेयं नदाघ [illegible] त्रिसरः स्मरः ॥८५॥ पुष्प नामेति ॥ स्वान्तमाचित्तं स्वनितं चितालं कारणं मनः ॥८६॥ धिषणा फूलं मा
रस्तत्रो मध्यमनः ॥८७॥ चित्त नामेति ॥ मौर्वी जीवा गुणो गव्याल सिञ्जिनीः शिलीमुखः भ्रमरः षट्पदो द्वेयो द्विरेफश्च मधुव्रतः ॥
॥८८॥ वलिये भ्रमर नामेति ॥ मौर्व्यादि प्रान्तमौर्व्यादि कुंदर्पे समवे धनुः ॥ हिंसा मृधमनं च प्रत्याघनः समरो मतः ॥८९॥
कामचापायुध नामेति ॥ ध्वजापताका केतुश्च चिह्नं लक्ष्मं च लक्ष्मपि ॥ तद्दोमी कृष्णादि प्राणो विद्रुमकः स्मृतः ॥९०॥
ध्वज नामेति ॥ कौशेयकौषि निस्त्रिंशः कृपाणः करवालकः ॥ तत्राग्रे स्फोटयः तरुनामा यष्टीं विदुः ॥९१॥ खड्गनामेति

दहनोऽनलः॥ वैश्वानरः कृशानुश्च रोहिताश्वो विभावसुः॥६६॥ वृषाकपिः शमीगर्भो हव्यवाहो हुताशनः॥ नगादिसूनुः सेनानीः स्क-
न्द... स्तु शिखिवाहनः॥६७॥ कार्त्तिकेयो विशाखश्च कुमारः षण्मुखो गुहः॥ शक्तिमान् क्रौंचभेदी च स्वामी भारतोऽग्रजः॥
६८॥ अग्निगुहनामेति॥ त्र्यम्बकः शंकरः शंभुः शिवः स्थाणुर्महेश्वरः॥ त्र्यम्बको धूर्जटी सर्वः पिनाकी प्रमथाधिपः॥६९॥ विरू-
रारि विशालाक्षो गिरीशो नीललोहितः॥ चंद्रमौलिस्त्रिपुरारिस्त्रिनेत्रो वृषभध्वजः॥७०॥ उग्रः शूली कपाली च शिपिविष्टो म-
शोहरः॥ उमापतिर्विरूपाक्षो विश्वरूपः कपर्द्यपि॥७१॥ शिवनामेति॥ कात्यायनी शिवोमा च गिरिजा गिरिशप्रिया॥ भवानी चरि-
का गौरी रुद्राणी कालिकाम्बिका॥७२॥ दाक्षायणी म...नभाष्यौ पार्वती हैमवत्यपि॥ अपर्णा मेनकात्मजा दुर्गा शर्वाणी
वितस्तुतः॥७३॥ पार्वतीनामेति॥ विघ्नराजो गणाध्यक्षो गणेशो द्विरदाननः॥ हेमातुरः शिवासूनुश्चैकदन्तो विनायकः॥७४॥
हेरम्बो विघ्नहा लम्बोदरश्च मूषकवाहनः॥ षडास्याग्रो जगत्पूज्यः सिद्धिबुद्धिप्रदायकः॥७५॥ गणेशनामेति॥ भागीरथी
त्रिपथगा जाह्नवी हिमवत्सुता॥ मंदाकिनी सुपर्णा मधुनी गङ्गा नदीश्वरी॥७६॥ गङ्गानामेति॥ विधिर्वेधा विधा-
ता च द्रुहिणोऽजः स्वयंभुवः॥ पद्मपद्मायो योनिश्च पितामहो विरंचिनो॥७७॥ हिरण्यगर्भः स्रष्टा च प्रजापतिः सहस्रपात्॥

नाममा०
कोश०

२३

ज नामेति ॥ दोर्दोषाच भुजो बाहुः पाणिर्हस्तः करः शयः ॥ प्राहुर्बाहुशिरोंसो हस्तशाखा करांगुलिः ॥ ५ ॥ बाहुहस्तस्कन्धांगुली
नामेति ॥ हस्तवामेः धरौ प्यछो वक्षोनोदरमान उदरः ॥ शिरोधरो गलो ग्रीवा कंठश्च धमनी पदं ॥ ६ ॥ ग्रीवाकंठ
नामेति ॥ नासा घ्राणामुखो वक्त्रः कुक्षिः स्यात् जठरं हृदयम् ॥ स्तनः पयोधरकुचौ वक्षो जमिनि वीक्षितम् ॥ नासावक्त्रो
5 दरस्तन नामेति ॥ कटि नितंबः श्रोणी च जघनं जानु जंघा च ॥ पदनं चरणं पादः क्रमोंघ्रिः पदनं चिह्नः ॥ ८ ॥ कटिजं
घचरणा नामेति ॥ शिरो मूर्द्धोत्तमांगं कं परस्मात् ब्रुदितीरितम् ॥ वाग्वचो वचनं वाणी भारती गीः सरस्वती ॥ ९ ॥ ॥५॥
॥५॥ शिरवाणी नामेति ॥ सिंहद्विपव्याघ्रनागजौ हयाश्वौ यं हितं गजं स्फीतः कृतं धेनुकन्धनं तनितं गजध्वंततपा ॥ १० ॥ सिंह
गजगोशब्द नामेति ॥ स्पन्दने घोषकृतं मन्त्रे भटगोः घोचहुं कृतं शीत्कृतं भणितं कामे सत्कृते शंखलापुषे ॥ ११ ॥
स्पन्दन मंगोष्ठ कामन शंखलापशब्द नामेति ॥ मंजीर कनु सा कोटि नूपुरं तत्र सत्कृतम् ॥ शिंजाकृतिमहत्कोंच
हंसयोः क्रीकृतं मतः ॥ १२ ॥ मंजीरशब्द नामेति ॥ अतीतं संलुलं लब्धं हृष्टं परिचितं हतम् ॥ मरणं मृत्युमस्मयचप
राभुच्यवमृतं विदुः ॥ १३ ॥ मृत नामेति ॥ हृष्यभीतेः प्रमर्षं चतुरः कोप क्रोध मन्युकः ॥ हर्षः प्रमादः प्रमदः मु

अक्षौहिणीध्वजानीकं वाहिनीसाधनंचमूः॥ ध्वजिनीपृतनासेनासैन्यंध्वाऽनकृथिनी॥८१॥ सेनानामेति॥ कटकंसमरंयुद्धंसंग्रामं
महरणम्॥ संग्रामसंगरंयुद्धमायोधनंमहाहवम्॥८२॥ युद्धनामेति॥ गजोमतंगजोहस्ती वारणोनेकपःकरी॥ दन्तीस्तम्बेरमः
कुम्भीद्विरदंभोमतंगमः॥८३॥ सुंडालुःसिंधुजोनागोमातंगःपुष्करीद्विपः॥ करेणुःस्त्रि धुरस्तेभुजन्ताजानानिषादपि
॥८४॥ गजनामेति॥ नागान्धारि कण्ठीरवो मृगेन्द्रः केशरीहरिःसिंहश्चचपुरःशार्दूलः दीपिनाशरभोऽथपानुः॥८५॥ सिंहश्चा
दूलनामेति॥ क्रोडोवराहेस्तद्स्ट्रीचध्वदिपोनीचशूकराः॥ इंद्रोमपःस्तषभिकः करभःशाम्बगमिकः॥८६॥ शूकरनामेति॥
कौलेयकःसारमेयोमण्डलःश्वानुरोगतिः॥ जिह्वापोग्रामशार्दूलःकुकुरोरात्रिजागरः॥८७॥ श्वाननामेति॥ हेमममष्टपदंस्वर्ण
कनकार्जुनकांचनम्॥ सुवर्णंचहिरण्यंचजातरूपंचहाटकम्॥८८॥ कलधौतंचतपनीयंकार्तस्वरंचांबरम्॥ रौप्यंरजत
मौक्तिकंमधुजिजंमौक्तिकंतथा॥८९॥ सुवर्णरौप्यमुक्तानामेति॥ वित्तंवसुवसुद्रव्यंसंपदाद्रविणंधनम्॥ कथ्वां
नत्यनिंपाङुःकुवेरश्चैवकपिंगलम्॥१००॥ वैश्रवणोराजराजंऽक्षराशापतिनथा॥ अलकानिलयःश्रीदंधनपर्यायद
पकः॥१०१॥ द्रव्यकुबेरनामेति॥ राष्ट्रंजनपदेनिर्योजनान्तोविषयःस्मृतः॥ पूःपुरंपुरीनगरीपत्तनंपुरभेदनम्॥१०२॥
नगरनामेति॥ वक्त्रमाननमास्यंचवदनंतुंडमाननम्॥ आननंश्रवणंश्रोत्रंश्रवःकर्णश्रुतिर्विडुः॥१०३॥ मुखक
र्णनामेति॥ दृग्दृष्टिचक्षुर्नयनंदृष्टि नेत्रंविलोचनम्॥ कृष्णाक्षेक्षणंगोलि नयनस्यवैकृतिः॥१०४॥ नेत्रक

नामसमाला
कोश

पङ्क्तिः ॥२६॥ कन्यानामेति ॥ सर्प्पिर्हैयङ्गवीनाज्यं दुग्धं क्षीरं स्मृतं पयः ॥ उदश्विन्मथितं तक्रं कालशेयं पिबेद्बुधः ॥२७॥ घृतदुग्ध
तक्रनामेति ॥ प्राप्ते षोडशाब्दे ह्ययं पूर्णं यौवनकं विदुः ॥ तारुण्यं यौवनं चान्यद्वर्षं मध्यावरं मतम् ॥२८॥ यौवननामेति ॥ वंशोऽन्व
वायो न्वनामा गोत्रमाम्नायः सन्ततिः कुलम् ॥ उत्पादो वर्गपश्च संतानः काव्यमेवकथो स्थितिः ॥२९॥ वंशनामेति ॥ मयूरो बर्हिणः केकी
6 शिखी प्राप्यविकल्पथा ॥ नीलकण्ठः कलापी च पिच्छिलो हेतिगृहः ॥३०॥ मयूरनामेति ॥ मराली वरटा हंसी हंसवाहः सनात
नः ॥ हरिरोमपक्षश्च पक्षतमालदूकश्चाष्टवरीकृतः ॥३१॥ हंसक्रौञ्च[illegible]नामेति ॥ पन्नगो हि विषधरो लेलिहानो भुजं
गमः ॥ नागोरगः फणी सर्पस्तद्वैरी विनतासुतः ॥३२॥ सर्पनामेति ॥ सुपर्णो गरुडस्तार्क्ष्यो गरुत्मान् शकुनीश्वरः ॥ इन्द्र
॥६॥ जिन्मत्रपूतात्मा वैनतेयो विषान्तकः ॥३३॥ गरुडनामेति ॥ षडिन्द्रियं हृषीकं च स्रोतो निदं करणं विदुः ॥ पुण्यं भाग्यं च सुक ॥
तं भागधेयं च सत्कृतम् ॥३४॥ इन्द्रियपुण्यनामेति ॥ अधर्मोघश्च दुरितं पाप्मा पापं च किल्बिषं ॥ वृजिनं कलिलं चैनो
नो दुःकृतं नृजपोऽहरिः ॥३५॥ पापनामेति ॥ सदनं सद्म भवनं धिष्ण्यं वेश्मालयं मन्दिरम् ॥ गेहं निकेतनागारं निशान्तं निलयंतं
गृहम् ॥३६॥ वसत्यावसथावासं स्थानं धामास्पदं पदम् ॥ निकाय्यनिलयौ पस्त्यं शरणं विदुरालयम् ॥३७॥ गृहनामेति ॥
प्रखातं च परिखा वप्रः स्यात्कूलिं कुट्टिमम् ॥ प्राकारः परिधिः शाला पुनोलिङ्गो पुराकृतिः ॥३८॥ प्रसादः सौधहर्म्ये च
निःशेहं मुनेर्वारयाम् ॥ वातायनं मनालम्बा मालंभ्य सुखमास्थिताम् ॥३९॥ वप्रवातायननामेति ॥ समः सवर्णः सज्योतिः

खघानन्दमुत्सवः ॥१३॥ क्रोधहर्ष नामेति ॥ कृपानुकंपानुक्रोशो हिनोतिः कतुरा दया ॥ सौमुखी धिषणो प्राज्ञाम नीषाधी ता
प्राज्ञाधिपः ॥१४॥ कृपाबुद्धि नामेति ॥ प्राज्ञो मेधा विमान् विद्वान भिरूपी विचक्षणाः ॥ पंडितः सूरिराचार्यो वाग्मि नैयायिकः
स्मृतः ॥१५॥ पाठिव बोधः [illegible] सभ्यः प्राद: [illegible] प्रमोदितः ॥ स्थानाधिपतिः राजा राजपुत्रो नृपः क्रतुः ॥१७॥ विद्वान् रा
जेन्द्र पण्डित नामेति ॥ विष्टरं मठिका पीठं मासंदी मासनं विदुः ॥ विष्टपं भुवनं लोको जगल्लेषपतिर्जितः ॥१८॥ सिंहासनभुवन
नामेति ॥ सर्वज्ञो वीत[illegible] नागोर्हन केवली धर्मकृन्मतः ॥ तीर्थंकरस्तीर्थकरस्तीर्थ[illegible] अथवा कृपतिः ॥१९॥ जिननामे
ति ॥ चोनातुवासनं वासः चीमम्बरमंशुकं वस्त्राचन्तोदिगाम्बादि संज्ञा नो वृषभध्वजः ॥२०॥ वस्त्र नामेति ॥ वर्षीयान्
वृषभोज्यायान् पुरुराद्यः प्रजापतिः ॥ इक्ष्वाकुः कश्यपो ब्रह्मा गोतमो नाभिजोऽग्रजः ॥२१॥ ऋषभनामेति ॥ कुंकुमं ह
रिचंदनं कस्तूरी मृगनाभिजा ॥ कर्पूरं घनसारं च हिमं सेवेतवरणपशान् ॥२२॥ कुंकुम[illegible] कर्पूर नामेति ॥ समालंभोंग
राजेऽप्यप्रसाधनविलेपनम् ॥ भूषणाभरणेऽलंकारोऽ माल्यं माल्यंगुल्मस्रजम् ॥२३॥ मेखला रसना कांची हेमपर्याप्तसूत्रकम् ॥
क्षुद्रघण्टी विम्बकटिसूत्रं मानमूत्रं हिमेरतिम् ॥२४॥ किंकणी नामेति ॥ माद्विकामधुमैरेयं सिन्धुकारम्बरीनिराम् ॥ प्रसन्नेधावराणी
हालाधमधुवारा सुराविदुः ॥२५॥ मदिरा नामेति ॥ शुण्डामन्वकरोऽप्यं [illegible] गोर्वित मद्यपः ॥ सक्तो न घृतपानेषु विदितिः मद्य

पा७

सापदुरं ।। शुक्लावदातं धवलं पांडुः शुभ्रं प्रभाधिप्रभम् ।।५२।। श्वेतनामेति।। लोहितं तु ताम्रं माताम्रं पाटलं कपिलं नलः ।।श्यामं पीतं हरि
पीतं कर्बुरं विशदोरसाम् ।।५३।। वर्णनामेति।। हरिद्रा रोहिती हिरती श्यावी श्वेतं गौरी पिसंज्ञपि ।। कुमारी पिंगला पिंगी वर्णिनी
पीतमञ्जरी ।।५४।। श्यामा च गौरी कुमारी चपिंगी सारंगि काली सवरी हरिन्या कल्माषिरीलं विनिकं सपत्नी इतानि
नामान्यपि वर्ण्यपन्ति ।।५५।। हरिद्रानामेति।। परागं मधु किंजल्कं मकरंदं च कौसुमम् ।। उपचाराद्रजः पांशुः रेणु धूलिं च
योजयेत् ।।५६।। कमलपरागनामेति।। कलंकावदातमलिनं किं जल्कं गात्रमलं जरामम् ।। विवाथ मधमसंपंकं मलोमसमपि
त्यजेत् ।।५७।। मलनामेति।। प्रथो दाहरं कीर्तिः साधुवादं प्रशंसितुः ।। वर्णितां सावतिर्ख्यातं अवदानं च साहसम् ।।५८।। प्रश
नामेति।। प्रश्नादेशो निर्देशो नियोगः शासनं तथा ।। संदेशः प्रिययोर्वार्ता प्रवर्णं किं वदन्त्यपि ।।५९।। आज्ञानामेति।। कठोरं
कठिनं सत्वं कर्कशं परुषं दृढम् ।। अश्लीलं कोमलं फल्गु कोमलं मृदुपेलवम् ।।६०।। कठिनकोमलनामेति।। प्रत्यग्रं स
प्रत्नं नव्यं नवं नूतनमग्यजम् ।। पुराणं जठरं जीर्णं प्राक्तनं च चिरातनम् ।।६१।। नवपुरातननामेति।। घोरे हारे पिधानं
के कथित्किं चिन्न शं सपेशल कृशाग्रोह्य सपर्दिनिरवे मानने रवण्डु ।।६२।। उच्चैस्तु वचनं तुंगमुच्चैर्वा नतमुच्चर्द्दतो ।।
नीचं निम्नानतं कुञ्जानी नीचैर्हस्वं नयेत्परम् ।।६३।। संयोजनसंदेहं कुमारोच्चनीचनामेति।। आम्रामहसमंशा [illegible]

।।७।।

7

सदृक्षः सदृशः सदृक् ॥ तुल्यः सधर्मः सारूप्या तुला काद्योपमाभिधा ॥७०॥ सदृश नामानि ॥ विन्मयो विद्यमानश्च गुरुस्थाने स्मृजा
सनः ॥ संज्ञानदीनि पर्यायमपमानेन योजयेत् ॥७१॥ अपदेशं निभं व्याजं पदं मतिकरं तथा ॥ छद्मनैतानि मुख्येषु परि
यार्दं छलं नयेत् ॥७२॥ छल नामानि ॥ व्रातः पूगः समासश्चितिः समूहः संततिर्व्रजः ॥ व्यूहो निकायो निकरो निकरंवः कदम्बकः ॥
॥७३॥ ओघः समुदयः संहः संघातः संततिः स्तृतः ॥ निचयः प्रकाराः पंक्तिः पद्मनां समयोदधौ ॥७४॥ समूह नामानि ॥
समीपाभ्याशमासन्नमभितः सन्निधं विदुः ॥ अविदूरं च निकटं अविलग्नमित्यंतरम् ॥७५॥ समीप नामानि ॥ जितमालधि
हलमुद्गरो रेवतीदयितो नीलवसनः केशवाग्रजः ॥७६॥ हलि बलभद्र नामानि ॥ अर्जुनः फाल्गुनो जि
ष्णुः श्वेतवाजी कपिध्वजः ॥ गांडीवी कार्मुकी सव्यसाची भ्रमणपारदः ॥७७॥ [illegible] श्रीरो देन्यारिः
पाकशासननन्दनः ॥ कृष्णसखो किरीटीच शक्रनेत्रो धनंजयः ॥७८॥ अर्जुन नामानि ॥ समवर्ती यमः कालः कृतांतो
मृत्युरन्तकः ॥ कुहकी नरकपो शान्तु वापुत्रो दंडकोदरः ॥७९॥ यम नामसेन नामानि ॥ धर्मात्मजो जातरिपुः कौ
न्तेयो भरतान्वयः ॥ कौरव्यो राजयज्वा च तोमवंशी युधिष्ठिरः ॥८०॥ युधिष्ठिर नामानि ॥ कृष्णनीलासितं कालं धू
म्रधूम्रमलिप्तमभम् ॥ तमोंधकारं तिमिरं ध्वान्तं च नाम संतमः ॥८१॥ कृष्ण नामानि ॥ शीघ्रं ध्रुवं चित्रं श्वेतं गौरं वल

...ना ला०
कोश ८

स्वच्छातुच्छि लाञ्छनः ॥ तत्र जातमपोऽहं घ्राण कुंभं नयेत्परम् ॥ ७५॥ पाषाणलोहं नामेति ॥ साधितोऽत्यन्त मत्यन्तं नितान्तं
सुष्ठु चैव भृशम् ॥ स्फुटं लघु सादुरवलुस्य ठं विस्तारं कृष्ण संमतम् ॥ ७६॥ शोभनं नामेति ॥ चित्रा चार्या मुता श्चर्य वि
स्मय कुहको ऽप्यहो ॥ अभिप्रायो ह्यमोघाग ऽत्साहो विक्रमो मतः ॥ ७७॥ वामं शामं कृपणं जीर्णं हीनं चोक्तं चैवेरित
म् ॥ जीर्णं वशान न्यूनं च चेष्यं शोष्यं च पोऽधमम् ॥ ७८॥ आश्चर्यं जीर्णं शीर्यं नामेति ॥ रहो नुरह सोऽयं सुरहस्यं
नामि नीति का कोना शः कृपणोऽनुष्ठोमस्थो हीनस्त्वनक्षनुः ॥ ७९॥ कृपणनामेति ॥ द्रिप्रासुमकुर शीघ्र सह सा च पुरि
कृतः ॥ वर्ण जवस्य दोरहोऽवगतं रत्नवुः ॥ ८०॥ शीघ्रनामेति ॥ पाशांकृतः सितोवध्वः शंस तालो नियंत्रिता ॥ नियामि ॥८१॥
॥८॥ तः संवलितः पिनद्धः षाषितोऽपि स्तुः ॥ ८१॥ वंदनानामेति ॥ कान्तं चक्रमनं कमूं कमनीयं मनोहरम् ॥ अभिरामं रमणी
यं रम्यं सोम्यं च सुन्दरम् ॥ ॥ ८२॥ चारु शुभं च तु चिरं प्रशस्तं हृद्यं वन्धुरं ॥ दर्शनीयं मनोज्ञं च चित्तपर्यायहारि च ॥ ८३॥
मनोहरनामेति ॥ अत्र स्यान्नुषारं च प्रालेयं तुहिनं हिमम् ॥ नि हारं न क्षरं विद्धि मृगांकरोहिणीपतिः ॥ ८४॥ सारङ्गः प्रुषतो
नीलः केशरो वकुलः सहा ॥ धाराले प्रज्ञ तो लोकः सोव्य स्तवतपिच्छलः ॥ ८५॥ हिमनामेति ॥ पुंनागः पुत्र वः साहुः तिलकं
च विशेषकम् ॥ जवाटि कालस्यामा पिजात्यव्यहेतवाम्बुजम् ॥ ८६॥ तिलकनामेति ॥ अञ्जनं कज्जलं नागाञ्जनं पाटल

मांईमनोक्षिपंसमाः॥सर्वदासन्नतं नित्यं सान्त्वं पानिकं सदा॥६४॥सहनिरन्तरनामेति॥ प्रकीर्दन्निहरि नांभोहरिस्तिपक्कारं
गीनः॥गोप्येवतु[illegible]प्रभुः तत्रमहिषीनामदेहि॥६५॥ गोमहिषीनामेति। वियोगांमदनावस्थांविरहं कुरुतेकं विदुः॥प्रेमाणि
भाषो वेलभ्यंरागस्नेहं मतःपरम्॥६६॥ विरहप्रेमनामेति॥ स्नेहितंसहितंसुतं संप्रकीर्तं संभक्तं युतम्॥ संस्कृतंसमवेतं
च शाहुरन्वीतमच्युतम्॥६७॥ स्नेहसंपृक्तनामेति॥ वर्त्मो घापद्धतिः पथ्यामार्गरहो ध्वसंचरो॥ गंगादिपथपर्य्यायो
यो यो गोमरुद्ध्वंब्रजः॥६८॥ मार्ग गोकुलनामेति॥ कनीनदीबानिष्णातः कुशलोनिपुणः पटुः॥ चतुराप्रवीणाः प्रागल्भैः
कोविदश्चविशारदः॥६९॥ विदग्धश्चतुरोधूर्तश्चाडुको ल्लेकि नःसठः॥ कोपिनागरिको ज्ञेयो गोपसंज्ञकनामहि॥
॥७०॥ चतुरनामेति॥ मुग्धोमूढोजडो निर्डोमूकोमूर्खःफदुर्वादः सदैवानांप्रियःप्रान्तोमंदधीमतिवर्जितः॥७१॥ मूर्खनामे
ति॥७१॥ पाठकः फलभः शालीब्रीहितंवकारिला॥ व्रीहिधान्यकर्षिवर्ती जानतन्त्र वर्जितः॥७२॥ शालीनामेति॥
क्रोडीरोगचतस्तुच्छोमानी चाहंकृतउन्नतः॥ उग्रीवोद्धतो दृप्तो नीचश्चापि घनोऽधमः॥७३॥ मानीनामेति॥ चौर
कार्य्यिकनेनतस्करः प्रतिरोधकः॥ निशाचरोगूढनरोहेरिकः प्रतिशीघ्रवदः॥७४॥ चौरनामेति॥ प्रतापप नपाघरा॥

व्रजेन्द्र न्माजवं जवम् ॥१०॥ स्यानेस्याद्वरमो लोष्ठवत्तदी आजानपाके श्रव आपंमोथरनिधि नागलनिधि ध्वानो
मदेभादहो येतन्कुर्वे धनंजयेन मिलशाप्राब्दाः समुपीडिताः॥ ग्रहोरांसमुपेत मे निलदगं धाजातुमाराचला ॥२१॥
छ॥ इति श्री महाकवि धनंजयेन निमदिता नाममालासमाप्ता॥ ❁ शुभमस्तु मंगलं भूयात् चैत्रमासि कृष्णपक्षे
मश्रास्याप्तं शनिश्चवासरे पुस्तकमिदं मुलेखि जगन्नाथेन शर्मणा गोतमीय चंपारण्यवासिनां द्विजानां कु
लोत्पन्नानां कुलेमदानन्दात्मजेन स्वीति दिक् ॥ संवत् १९२३

९

॥नाम मालाकोशः समाप्तम्०॥

10